

Økt sysselsetting krever en helhetlig politikk med styrket kompetanse, gode insentiver og økt etterspørsel – svar til Kristian Heggebø

Steinar Holden

Professor, Instituttleder Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, leder av Sysselsettingsutvalget
steinar.holden@econ.uio.no

Knut Røed

Forsker ved Frischsenteret, medlem av Sysselsettingsutvalget
knut.roed@frisch.uio.no

I *Tidsskrift for samfunnsforskning* nr. 1 2020 har Kristian Heggebø et kraftig angrep på Sysselsettingsutvalgets ekspertgruppes rapport *Arbeid og inntektssikring* (NOU 2019: 7). Heggebø fremstiller vår rapport som en ensidig vektlegging av bedre økonomiske insentiver, som Heggebø omtaler som en «eufemisme for lågere trygdeytninger».

Dette er en misvisende fremstilling av vår rapport og våre forslag.

For det første er endringer i økonomiske insentiver for arbeidstakere en begrenset del av våre forslag. Vi foreslår en bredere strategi, der andre tiltak utgjør hoveddelen.

Vi legger stor vekt på økt satsing på kompetanse og tilrettelegging, slik at flere får kvalifikasjoner og hjelp til å komme i jobb. Det er særlig viktig at flere får kompetanse på videregående nivå.

For utsatte grupper er vår oppskrift først og fremst økt etterspørsel og tettere oppfølging. Vi foreslår økt bruk av lønnstilskudd for å bedre jobbmulighetene for personer med lav og usikker produktivitet. Vi mener at NAV bør få mer ressurser, slik at de kan drive tettere oppfølging av sine brukergrupper. Vi mener også at NAV bør satse mer på tiltak som har vist god effekt, selv om de koster mer.

For det andre er det feil å sette likhetstegn mellom bedre økonomiske insentiver og lavere trygdeytelser.

Vårt forslag om en arbeidsorientert uføretrygd tar sikte på å øke etterspørselen etter personer som har gradert uføretrygd, ved å åpne for at bedriften kan betale en timelønn som er tilpasset det produktivitetsnivået som den uføretrygdede faktisk har (helsejustert lønn), og ved tiltak for å skape jobber for disse gruppene.

Poenget med helsejustert lønn er å gi arbeidsgiverne bedre økonomiske insentiver til å ansette personer med helseproblemer. Med dagens ordning har personer med gradert uføretrygd liten sjanse til å få seg jobb, med unntak av de som er i den jobben de hadde før de

ble uføretrygdet. Vårt forslag vil øke jobbmulighetene for personer med gradert uføretrygd, og vi foreslår ingen reduksjon i kompensasjonsgraden i uføretrygden.

Når Heggebø skriver om våre forslag for mottakere av helserelaterte ytelser at «[d]ei treng sannsynlegvis berre ein liten 'dult' i form av betre økonomiske insentiv», er dette derfor en fordraining av våre forslag.

For sykepenger foreslo vi endringer som skulle gi bedre insentiver for både arbeidstakere og arbeidsgivere. For arbeidstakerne foreslo vi noe lavere kompensasjonsgrad ved fulltidsfravær over et halvt år, men samtidig mulighet til å få sykemeldingsperioden utvidet til 18 måneder ved gradert sykefravær. Arbeidstakere med langtids sykefravær, uten mulighet for gradering, vil tape på en slik omlegging, mens langtidssykmeldte med gradert fravær vil kunne tjene på det. Hvis omfanget av langvarig sykefravær reduseres og færre faller ut av arbeidsmarkedet, slik forskningen tyder på, vil flere grupper tjene på omleggingen.

For arbeidsgivere innebærer dagens ordning det paradoksale at de først og fremst betaler for korttidsfravær (arbeidsgiverperiode på 16 dager), som i stor grad skyldes infeksjonssykdommer som arbeidsgiverne ikke har skyld i, og i mindre grad for langtidsfravær, som ofte skyldes belastningsskader eller andre forhold som arbeidsgiverne i større grad kan påvirke. Vi foreslo derfor at arbeidsgiverne skulle betale mer ved langtidsfravær og mindre ved korttidsfravær, slik at de skulle få bedre økonomiske insentiver til å motvirke langtidsfravær.

På ett område foreslo vi en ren innstramning i trygdeytelsene. Det gjelder unge mottakere av arbeidsavklaringspenger. For 19-åringer er medianinntekten etter skatt mer enn dobbelt så høy for dem som mottar trygd hele året, som for dem som ikke mottar trygd, også dersom studielån inkluderes i inntektsbegrepet. Det gir unge et misvisende positivt bilde av de økonomiske konsekvensene av å være trygdemottakere, og det kan bidra til at flere mottar ytelse. Derfor foreslo vi lavere minsteytelser for mottakere av arbeidsavklaringspenger under 25 år. Dette gjelder unge personer som har hatt lav eller ingen arbeidsinntekt på forhånd, men som gjennom arbeidsavklaringspenger kan få betydelig høyere inntekt enn mange av sine jevnaldrende. Vi foreslo at innsparingene først og fremst burde brukes til bedre oppfølging og tiltak for unge som står i fare for å bli trygdet. Vi mener at unge med helseproblemer og vansker med å finne jobb samlet vil komme bedre ut med våre forslag.

I all hovedsak dreier våre forslag seg om å hjelpe flere mennesker til å få brukt den arbeidsevnen de har med mulighet for å øke sin inntekt. Målet er et mer velfungerende inntektssikringssystem, der personer som nå står utenfor arbeidsmarkedet, skal få bedre muligheter til å delta i arbeidsmarkedet – med de fordeler det kan innebære i form av økt inntekt, sosial kontakt og økt livskvalitet.